

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια (1. Dīgha
Nikāya - Aṭṭhakathā)

3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα
(3. Pāthikavaggaṭṭhakathā)

7. Σχόλια για την ομιλία για τα χαρακτηριστικά ενός μεγάλου
ανθρώπου (7. Lakkhaṇasuttavaṇṇanā)

[DN 30, PTS 3.142–3.179]

PaliVerse

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια

3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα

7. Lakkhaṇasuttavaṇṇanā

Dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇavaṇṇanā

199. Evaṃ me sutanti lakkhaṇasuttaṃ. Tatrāyamanuttānapadavaṇṇanā. Dvattiṃsimānīti dvattiṃsa imāni. Mahāpurisalakkhaṇānīti mahāpurisabyañjanāni mahāpurisanimittāni “ayaṃ mahāpuriso”ti sañjānanakāraṇāni. “Yehi samannāgatassa mahāpurisassā”tiādi mahāpadāne vitthāritanayeneva veditabbaṃ.

“Bāhirakāpi isayo dhārenti, no ca kho jānanti ‘imassa kammassa katattā imaṃ lakkhaṇaṃ paṭilabhatī’ti” kasmā āha? Aṭṭhuppattiyā anurūpattā. Idañhi suttaṃ saaṭṭhuppattikaṃ. Sā panassa aṭṭhuppatti kattha samuṭṭhitā? Antogāme manussānaṃ antare. Tadā kira sāvatthivāsino attano attano gehesu ca gehadvāresu ca santhāgārādīsu ca nisīditvā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “bhagavato asīti añjanāni byāmapabbhā dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇāni, yehi ca bhagavato kāyo, sabbaphāliphullo viya pāricchattako, vikaṣitamiva kamalavanaṃ, nānāratanaṇṇaṃ viya suvaṇṇatoranaṃ, tārāmaricivirocamiva gaganatalaṃ, ito cito ca vidhāvamānā vipphandamānā chabbaṇṇarasmiyo muñcanto ativiya sobhati. Bhagavato ca iminā nāma kammena idaṃ lakkhaṇaṃ nibbattanti kathitaṃ natthi, yāguuḷuṇkamattampi pana kaṭacchubhattamattaṃ vā pubbe dinnapaccayā evaṃ uppajjati bhagavatā vuttaṃ. Kiṃ nu kho satthā kammaṃ akāsi, yenassa imāni lakkhaṇāni nibbattanti”ti.

Athāyasmā ānando antogāme caranto imaṃ kathāsallāpaṃ sutvā katabhattakicco vihāraṃ āgantvā satthu vattaṃ katvā vanditvā ṭhito “mayā, bhante, antogāme ekā kathā sutā”ti āha. Tato bhagavatā “kiṃ te, ānanda, suta”nti vutte sabbaṃ ārocesi. Satthā therassa vacanaṃ sutvā parivāretvā nisinne bhikkhū āmantetvā “dvattiṃsimāni, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni”ti paṭipāṭiyā lakkhaṇāni dassetvā yena kammena yaṃ nibbattaṃ, tassa dassanattaṃ evamāha.

Suppatiṭṭhitapādatālakkaṇavaṇṇanā

201. Purimaṃ jātintiādīsu pubbe nivutthakkhandhā jātavasena “jāti”ti vuttā. Tathā bhavanavasena “bhavo”ti, nivutthavasena ālayaṭṭhena vā “niketo”ti. Tiṇṇampi padānaṃ pubbe nivutthakkhandhasantāne ṭhitoti attho. Idāni yasmā taṃ khandhasantānaṃ devalokādīsupi vattati. Lakkhaṇanibbattanasamatthaṃ pana kusalakammaṃ tattha na sukaraṃ, manussabhūtasappa sukaraṃ. Tasmā yathābhūtena yaṃ kammaṃ kataṃ, taṃ dassento pubbe manussabhūto samānoti āha. Akāraṇaṃ vā etaṃ. Hatthiassamigamahimsavānarādibhūtopi mahāpuriso pāramiyo pūretyeva. Yasmā pana evarūpe attabhāve ṭhitena katakammaṃ na sakkā sukhena dīpetuṃ, manussabhāve ṭhitena katakammaṃ pana sakkā sukhena dīpetuṃ. Tasmā “pubbe manussabhūto samāno”ti āha.

Daḷhasamādānoti thiragahaṇo. Kusalesu dhammesūti dasakusalakammāpathesu. Avatthitasamādānoti niccalagahaṇo anivattitagahaṇo. Mahāsattassa hi akusalakammato aggim patvā kukkuṭapattam viya cittaṃ paṭikuṭati, kusalam patvā vitānaṃ viya pasāriyati. Tasmā daḷhasamādāno hoti avatthitasamādāno. Na sakkā kenaci samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kusalasamādānaṃ vissajjāpetuṃ.

Tatrimāni vatthūni - pubbe kira mahāpuriso kalandakayoniyam nibbatti. Atha deve vuṭṭhe ogho āgantvā kulāvakaṃ gahetvā samuddameva pavesesi. Mahāpuriso “puttake nīharissāmī”ti naṅguṭṭhaṃ temetvā temetvā samuddato udakaṃ bahi khipi. Sattame divase sakko āvajjitvā tattha āgamma “kim karosī”ti pucchi? So tassa ārocesi. Sakko mahāsamuddato udakassa dunnīharaṇīyabhāvaṃ kathesi. Bodhisatto tādīsena kusītena saddhim kathetumpi na vaṭṭati. “Mā idha tiṭṭhā”ti apasāresi. Sakko “anomapurisena gahitagahaṇam na sakkā vissajjāpetu”nti tuṭṭho tassa puttake ānetvā adāsi. Mahājanakakālepi mahāsamuddaṃ taramāno “kasmā mahāsamuddaṃ tarasī”ti devatāya puṭṭho “pāraṃ gantvā kulasantake raṭṭhe rajjaṃ gahetvā dānaṃ dātuṃ tarāmī”ti āha. Tato devatāya - “ayaṃ mahāsamuddo gambhīro ceva puthulo ca, kadā naṃ tarissatī”ti vutte so āha “taveso mahāsamuddasadiṣo, mayhaṃ pana ajjhāsayaṃ āgamma khuddakamātikā viya khāyati. Tvaṃyeva maṃ dakkhissasi samuddaṃ taritvā samuddapārato dhaṇaṃ āharitvā kulasantakaṃ rajjaṃ gahetvā dānaṃ dadamāna”nti. Devatā “anomapurisena gahitagahaṇam na sakkā vissajjāpetu”nti bodhisattaṃ āliṅgetvā haritvā uyyāne nipajjāpesi. So chattaṃ ussāpetvā divase divase pañcasatasahassapariccāgaṃ katvā aparabhāge nikkhamma pabbajito. Evaṃ mahāsatto na sakkā kenaci samaṇena vā...pe... brahmunā vā kusalasamādānaṃ vissajjāpetuṃ. Tena vuttaṃ - “daḷhasamādāno ahosi kusalesu dhammesu avatthitasamādāno”ti.

Idāni yesu kusalesu dhammesu avatthitasamādāno ahosi, te dassetuṃ kāyasucaritetiādīmāha. Dānaṣaṃvibhāgeti ettha ca dānameva diyyanavasena dānaṃ, saṃvibhāgakaṇavasena saṃvibhāgo. Sīlasamādāneti pañcasīladasasīlacatupārisuddhisīlapūraṇakāle. Uposathūpavāseti cātuddasikādibhedassa uposathassa upavasanakāle. Matteyyatāyāti mātukātabbavatte. Sesapadesupi eseva nayo. Aññataraññataresu cāti aññesu ca evarūpesu. Adhikusalesūti ettha atthi kusalā, atthi adhikusalā. Sabbepi kāmāvacarā kusalā kusalā nāma, rūpāvacarā adhikusalā. Ubhopi te kusalā nāma, arūpāvacarā adhikusalā. Sabbepi te kusalā nāma, sāvakaṃpāramīpaṭilābhapaccayā kusalā adhikusalā nāma. Tepi kusalā nāma, paccekabodhipaṭilābhapaccayā kusalā adhikusalā. Tepi kusalā nāma, sabbaññutaññāṇappaṭilābhapaccayā pana kusalā idha “adhikusalā”ti adhippetā. Tesu adhikusalesu dhammesu daḷhasamādāno ahosi avatthitasamādāno.

Kaṭattā upacitattāti ettha sakimpi kataṃ katameva, abhiṇhakaraṇena pana upacitaṃ hoti. Ussannattāti piṇḍīkataṃ rāsīkataṃ kammaṃ ussannanti vuccati. Tasmā “ussannattā”ti vadanto mayā katakammassa cakkavāḷaṃ atisambādham, bhavaggaṃ atinīcaṃ, evaṃ me ussannaṃ kammanti dasseti. Vipulattāti appamāṇattā. Iminā “anantaṃ aparimāṇaṃ mayā kataṃ kamma”nti dasseti. Adhiggaṇhātīti adhibhavati, aññehi devehi atirekaṃ labhatīti attho. Paṭilabhatīti adhigacchati.

Sabbāvantehi pādālehīti idaṃ “samaṃ pādaṃ bhūmiyaṃ nikkhipatī”ti etassa

vitthāravacanaṃ. Tattha sabbāvantehīti sabbapadesavantehi, na ekena padesena paṭhamam phusati, na ekena pacchā, sabbeheva pādātalehi samam phusati, samam uddharati. Sacepi hi tathāgato “anekasataporisaṃ narakam akkamissāmī”ti pādam abhinīharati. Tāvadeva ninnatṭhānam vātapūritā viya kammārabhastā unnamitvā pathavisamam hoti. Unnatatṭhānampi anto pavisati. “Dūre akkamissāmī”ti abhinīharantassa sineruppamāṇopi pabbato suseditavettaṅkuro viya onamitvā pādasamīpaṃ āgacchati. Tathā hissa yamakapāṭihāriyam katvā “yugandharapabbataṃ akkamissāmī”ti pāde abhinīhaṭṭe pabbato onamitvā pādasamīpaṃ āgato. Sopi taṃ akkamitvā dutiyapādena tāvatiṃsabhavanaṃ akkami. Na hi cakkalakkhaṇena patitṭhātabbatṭhānam visamam bhavitum sakkoti. Khāṇu vā kaṇṭako vā sakkharā vā kathalā vā uccārapassāvakeḷasiṅghāṇikādīni vā purimataṃ vā apagacchanti, tattha tattheva vā pathaviṃ pavisanti. Tathāgatassa hi sīlatejēna puññatejēna dhammatejēna dasannaṃ pāramīnaṃ ānubhāvena ayaṃ mahāpathavī sammā mudupupphābhikiṇṇā hoti.

202. Sāgarapariyantanti sāgarasīmaṃ. Na hi tassa rajjaṃ karontassa antarā rukkho vā pabbato vā nadī vā sīmā hoti mahāsamuddova sīmā. Tena vuttaṃ “sāgarapariyanta”nti. Akhilamanimittamakaṇṭakanti niccoraṃ. Corā hi kharasamphassaṭṭhena khilā, upaddavapaccayaṭṭhena nimittā, vijjhanaṭṭhena kaṇṭakāti vuccanti. Iddhanti samiddhaṃ. Phīṭanti sabbasampattiphāliphullaṃ. Khemanti nibbhayaṃ. Sivanti nirupaddavaṃ. Nirabbudanti abbudavirahitaṃ, gumbaṃ gumbaṃ hutvā carantehi corehi virahitanti attho. Akkhambhiyoti avikkhambhanīyo. Na naṃ koci ṭhānato cāletum sakkoti. Paccatthikenāti paṭipakkhaṃ icchantena. Paccāmittenāti paṭiviruddhena amittena. Ubhayampetaṃ sapattavevacanaṃ. Abbhantarehīti anto utṭhitehi rāgādīhi.

Bāhirehīti samaṇādīhi. Tathā hi naṃ bāhirā devadattakokālikādayo samaṇāpi soṇadaṇḍakūṭadaṇḍādayo brāhmaṇāpi sakkasadisā devatāpi satta vassāni anubandhamāno māropi bakādayo brahmānopi vikkhambhetum nāsakkhiṃsu.

Ettāvatā bhagavatā kammaṇca kammaṣarikkhakaṇca lakkhaṇaṇca lakkhaṇānisamaṃso ca vutto hoti. Kammaṃ nāma sataṣaṇṇakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni daḷhavīriyena hutvā kataṃ kammaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma daḷhena hutvā katabhāvaṃ sadevako loko jānātūti suppatiṭṭhitapādamahāpurisalakkhaṇaṃ. Lakkhaṇaṃ nāma suppatiṭṭhitapādatā. Lakkhaṇānisamaṃso nāma paccatthikehi avikkhambhanīyatā.

203. Tatthetaṃ vuccatīti tattha vutte kammādibhede aparaṃpi idaṃ vuccati, gāthābandhaṃ sandhāya vuttaṃ. Etā pana gāthā porāṇakattherā “ānandattherena ṭhapitā vaṇṇanāgāthā”ti vatvā gatā. Aparabhāge therā “ekapadiko atthuddhāro”ti āhaṃsu.

Tattha sacceti vacīsacce. Dhammeti dasakusalakammaṃ pathadhamme. Dameti indriyadamane. Saṃyameti sīlasaṃyame. “Soceyyasīlālayuposathesu cā”ti ettha kāyasoceyyādi tividaṃ soceyyaṃ. Ālayabhūtaṃ sīlameva sīlālayo. Uposathakammaṃ uposatho. Ahimsāyāti avihiṃsāya. Samattamācarīti sakalaṃ acari.

Anvabhīti anubhavi. Veyyañjanikāti lakkhaṇapāṭhakā. Parābhibhūti pare abhibhavanasaṃmattho. Sattubhīti sapattehi akkhambhiyo hoti.

Na so gacchati jātu khambhananti so ekaṃseneva aggapuggalo
vikkhambhetabbataṃ na gacchati. Esā hi tassa dhammatāti tassa hi esā dhammatā
ayaṃ sabhāvo.

Pādatalacakkalakkhaṇavaṇṇanā

204. Ubbegauttāsabhayanti ubbegabhayañceva uttāsabhayañca. Tattha corato vā
rājato vā paccatthikato vā vilopanabandhanādinissayaṃ bhayaṃ ubbego nāma,
taṃmuhuttikaṃ caṇḍahatthiassādīni vā ahiyakkhādayo vā paṭicca
lomahaṃsanakaraṃ bhayaṃ uttāsabhayaṃ nāma. Taṃ sabbaṃ apanuditā
vūpasametā. Saṃvidhātāti saṃvidahitā. Kathaṃ saṃvidahati? Aṭaviyaṃ
sāsaṅkaṭṭhānesu dānasālaṃ kāretvā tattha āgate bhojetvā manusse datvā ativāheti,
taṃ ṭhānaṃ pavisitum asakkontānaṃ manusse pesetvā paveseti. Nagarādīsipi tesu
tesu ṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapeti, evaṃ saṃvidahati. Saparivārañca dānaṃ adāsīti
annaṃ pānanti dasavidhaṃ dānavatthum.

Tattha annanti yāgubhattaṃ. Taṃ dadanto na dvāre ṭhapetvā adāsi, atha kho
antonivesane haritupalittatṭhāne lājā ceva pupphāni ca vikiritvā āsanaṃ paññāpetvā
vitānaṃ bandhitvā gandhadhūmādīhi sakkāraṃ katvā bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā
yāguṃ adāsi. Yāguṃ dento ca sabyañjanaṃ adāsi. Yāgupānāvasāne pāde dhovitvā
telena makkhetvā nānappakāraṃ anantaṃ khajjakaṃ datvā pariyosāne
anekasūpaṃ anekabyañjanaṃ pañṭabhojanaṃ adāsi. Pānaṃ dento
ambapānādiatṭhavidhaṃ pānaṃ adāsi, tampi yāgubhattaṃ datvā. Vatthaṃ dento na
suddhavatthameva adāsi, ekapaṭṭadupaṭṭādipahonakaṃ pana datvā sucimpi adāsi,
suttampi adāsi, suttaṃ vaṭṭesi, sūcikkammakaraṇatṭhāne bhikkhūnaṃ āsanāni,
yāgubhattaṃ, pādamakkhanaṃ, piṭṭhimakkhanaṃ, rajanaṃ, paṇḍupalāsaṃ,
rajanadoṇikaṃ, antamaso cīvararajanaṃ kappiyakāraṃ adāsi.

Yānanti upāhanaṃ. Taṃ dadantopi upāhanatthavikaṃ upāhanadaṇḍakaṃ
makkhanatelaṃ heṭṭhā vuttāni ca annādīni tasseva parivāraṃ katvā adāsi. Mālaṃ
dentopi na suddhamālameva adāsi, atha kho naṃ gandhehi missetvā heṭṭhimāni
cattāri tasseva parivāraṃ katvā adāsi. Bodhicetiyaāsanapotthakādīpūjanatthāya ceva
cetiyaḡharadhūpanatthāya ca gandhaṃ dentopi na suddhagandhameva adāsi,
gandhapisanakanisadāya ceva pakkhipanakabhājanena ca saddhiṃ heṭṭhimāni pañca
tassa parivāraṃ katvā adāsi. Cetiyaṃpūjādīnaṃ atthāya
haritālamanoṣilācīnapitṭhādivilepanaṃ dentopi na suddhavilepanameva adāsi,
vilepanabhājanena saddhiṃ heṭṭhimāni cha tassa parivāraṃ katvā adāsi. Seyyāti
mañcapīṭhaṃ. Taṃ dentopi na suddhakameva adāsi,
kojavakambalapaccattharaṇamañcappaṭipādaṃ heṭṭhimāni antamaso
maṅgulasodhanadaṇḍakaṃ heṭṭhimāni ca satta tassa parivāraṃ katvā adāsi.
Āvasathaṃ dentopi na gehamattameva adāsi, atha kho naṃ
mālākammalatākammaṃpaṭimaṇḍitaṃ supaññattaṃ mañcapīṭhaṃ kāretvā heṭṭhimāni
atṭha tassa parivāraṃ katvā adāsi. Padīpeyyanti padīpatelaṃ. Taṃ dento cetiyaṅgaṇe
bodhiyaṅgaṇe dhammassavanagge vasanagehe potthakavācanaṭṭhāne iminā dīpaṃ
jālāpethāti na suddhatelameva adāsi, vaṭṭi kapallakatelabhājanādīhi saddhiṃ
heṭṭhimāni nava tassa parivāraṃ katvā adāsi. Suvibhattantarānīti suvibhattaantarāni.

Rājānoti abhisittā. Bhogiyāti bhojakā kumārāti rājakumārā. Idha kammaṃ nāma
saparivāraṃ dānaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma saparivāraṃ katvā dānaṃ adāsīti
iminā kāraṇena sadevako loko jānātūti nibbattaṃ cakkalakkhaṇaṃ. Lakkhaṇaṃ nāma

tadeva cakkalakkhaṇaṃ. Ānisaṃso mahāparivāratā.

205. Tatthetaṃ vuccatīti imā tadatthaparidīpanā gāthā vuccanti. Duvidhā hi gāthā honti - tadatthaparidīpanā ca visesatthaparidīpanā ca. Tattha pāliāgatameva atthaṃ paridīpanā tadatthaparidīpanā nāma. Pāliyaṃ anāgataṃ paridīpanā visesatthaparidīpanā nāma. Imā pana tadatthaparidīpanā. Tattha pureti pubbe. Puratthāti tasseva vevacanaṃ. Purimāsu jātisūti imissā jātiyā pubbekatakammaapaṭikkhepadīpanaṃ. Ubbegauttāsabhayāpanūdanoti ubbegabhayassa ca uttāsabhayassa ca apanūdano. Ussukoti adhimutto.

Satapuññalakkhaṇanti satena satena puññakammena nibbattaṃ ekekaṃ lakkhaṇaṃ. Evaṃ sante yo koci buddho bhaveyyāti na rocayiṃsu, anantesu pana cakkavāḷesu sabbe sattā ekekaṃ kammaṃ satakkhattuṃ kareyyuṃ, ettakehi janehi kataṃ kammaṃ bodhisatto ekova ekekaṃ sataguṇaṃ katvā nibbatta. Tasmā “satapuññalakkhaṇo”ti imamatthaṃ rocayiṃsu. Manussāsurasakkarakkhasāti manussā ca asurā ca sakkā ca rakkhasā ca.

Āyatapaṇhitādītilakkhaṇavaṇṇanā

206. Antarāti paṭisandhito sarasacutiyā antare. Idha kammaṃ nāma pāṇātipātā virati. Kammasarikkhakaṃ nāma pāṇātipātaṃ karonto padasaddasavanabhayā aggaggapādehi akkamantā gantvā paraṃ pāṇanti. Atha te iminā kāraṇena tesam taṃ kammaṃ jano jānātūti antovaṇkapādā vā bahivaṇkapādā vā ukkuṭikapādā vā aggakoṇḍā vā paṇhikoṇḍā vā bhavanti. Aggagapādehi gantvā parassa amāritabhāvaṃ pana tathāgatassa sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti āyatapaṇhi mahāpurisalakkhaṇaṃ nibbattati. Tathā paraṃ ghātentā unnatakāyena gacchantā aññe passissantīti onatā gantvā paraṃ ghātenti. Atha te evamime gantvā paraṃ ghātayiṃsūti nesaṃ taṃ kammaṃ iminā kāraṇena paro jānātūti khujjā vā vāmanā vā pīṭhasappi vā bhavanti. Tathāgatassa pana evaṃ gantvā paresaṃ aghātītabhāvaṃ iminā kāraṇena sadevako loko jānātūti brahmajugattamahāpurisalakkhaṇaṃ nibbattati. Tathā paraṃ ghātentā āvudhaṃ vā muggaraṃ vā gaṇhitvā muṭṭhikatahatthā paraṃ ghātenti. Te evaṃ tesam parassa ghātītabhāvaṃ iminā kāraṇena jano jānātūti rassaṅgulī vā rassahatthā vā vaṇkaṅgulī vā phaṇahatthakā vā bhavanti. Tathāgatassa pana evaṃ paresaṃ aghātītabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti dīghaṅgulimahāpurisalakkhaṇaṃ nibbattati. Idamettha kammasarikkhakaṃ. Idameva pana lakkhaṇattayaṃ lakkhaṇaṃ nāma. Dīghāyukabhāvo lakkhaṇānisaṃso.

207. Maraṇavadhabhayattanoti ettha maraṇasaṅkhāto vadho maraṇavadho, maraṇavadhato bhayaṃ maraṇavadhabhayaṃ, taṃ attano jānitvā. Paṭivirato paraṃ mārāṇāyāti yathā mayhaṃ maraṇato bhayaṃ mama jīvitaṃ piyaṃ, evaṃ paresampīti ñatvā paraṃ mārāṇato paṭivirato ahosi. Sucaritenāti suciṇṇena. Saggamagamāti saggam gato.

Caviya punaridhāgatoti cavitvā puna idhāgato. Dīghapāsaṇhikoti dīghapaṇhiko. Brahmāva sujūti brahmā viya suṭṭhu uju.

Subhujoti sundarabhujo. Susūti mahallakakālepi taruṇarūpo. Susaṇṭhitoti susaṇṭhānasampanno. Mudutalunaṅguliyaṃ mudū ca talunā ca aṅguliyo assa. Tibhīti tīhi. Purisavaraggaḷakkhaṇehīti purisavarassa aggaḷakkhaṇehi. Cirayapanāyāti ciraṃ yāpanāya, dīghāyukabhāvāya.

Ciraṃ yapetīti ciraṃ yāpeti. Cirataraṃ pabbajati yadi tatoti tato cirataraṃ yāpeti, yadi pabbajatīti attho. Yāpayati ca vasidhibhāvanāyāti vasippatto hutvā iddhibhāvanāya yāpeti.

Sattussadatālakkaṇavaṇṇanā

208. Rasitānanti rasasampannānaṃ. “Khādanīyāna”ntiādīsu khādanīyāni nāma piṭṭhakhajjakādīni. Bhojanīyānīti pañca bhojanāni. Sāyanīyānīti sāyitabbāni sappinavanītādīni. Lehanīyānīti nillehitabbāni piṭṭhapāyāsādīni. Pānānīti aṭṭha pānakāni.

Idha kammaṃ nāma kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni dinnam idaṃ paṇītabhojanadānaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma lūkhabhojane kucchigate lohitaṃ sussati, maṃsaṃ milāyati. Tasmā lūkhadāyakā sattā iminā kāraṇena nesam lūkhabhojanassa dinnabhāvaṃ jano jānātūti appamaṃsā appalohitā manussapetā viya dullabhannapānā bhavanti. Paṇītabhojane pana kucchigate maṃsalohitaṃ vaḍḍhati, paripuṇṇakāyā pāsādikā abhirūpadassanā honti. Tasmā tathāgatassa dīgharattaṃ paṇītabhojanadāyakattaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti sattussadamahāpurisalakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma sattussadalakkhaṇameva. Paṇītalābhitā ānisaṃso.

209. Khajjabhojjamathaleyyasāyitanti khajjakañca bhojanañca lehanīyañca sāyanīyañca. Uttamaggarasadāyakoti uttamo aggarasadāyako, uttamānaṃ vā aggarasānaṃ dāyako.

Satta cussadeti satta ca ussade. Tadatthajotakanti khajjabhojjādijotakaṃ, tesam lābhasaṃvattanikanti attho. Pabbajampi cāti pabbajamānopi ca. Tadādhigacchatīti taṃ adhigacchati. Lābhiruttamanti lābhi uttamaṃ.

Karacaraṇādilakkhaṇavaṇṇanā

210. Dānenātiādīsu ekacco dāneneva saṅgaṇhitabbo hoti, taṃ dānena saṅgahesi. Pabbajitānaṃ pabbajitaparikkhāraṃ, gihīnaṃ gihiparikkhāraṃ adāsi.

Peyyavajjenāti ekacco hi “ayaṃ dātabbaṃ nāma deti, ekena pana vacanena sabbaṃ makkhetvā nāseti, kiṃ etassa dāna”nti vattā hoti. Ekacco “ayaṃ kiñcāpi dānaṃ na deti, kathento pana telenā viya makkheti. Eso detu vā mā vā, vacanameva tassa sahaṃsaṃ agghatī”ti vattā hoti. Evarūpo puggalo dānaṃ na paccāsīsatī, piyavacanameva paccāsīsatī. Taṃ piyavacanameva saṅgahesi.

Atthacariyāyāti atthasaṃvaḍḍhanakathāya. Ekacco hi neva dānaṃ, na piyavacanaṃ paccāsīsatī. Attano hitakathaṃ vaḍḍhitakathameva paccāsīsatī. Evarūpaṃ puggalaṃ “idaṃ te kātabbaṃ, idaṃ te na kātabbaṃ. Evarūpo puggalo sevitabbo, evarūpo puggalo na sevitabbo”ti evaṃ atthacariyāya saṅgahesi.

Samānattatāyāti samānasukhadukkhabhāvena. Ekacco hi dānādīsu ekampi na paccāsīsatī, ekāsane nisajjaṃ, ekapallaṅke sayanaṃ, ekato bhojananti evaṃ samānasukhadukkhataṃ paccāsīsatī. Tattha jātiyā hīno bhogena adhiko dussaṅgaho hoti. Na hi sakkā tena saddhiṃ ekaparibhogō kātuṃ, tathā akariyamāne ca so kujjhati. Bhogena hīno jātiyā adhikopi dussaṅgaho hoti. So hi “ahaṃ jātimā”ti bhogasampannena saddhiṃ ekaparibhogaṃ na icchati, tasmīṃ akariyamāne kujjhati. Ubhohipi hīno pana susaṅgaho hoti. Na hi so itarena saddhiṃ ekaparibhogaṃ icchati,

na akariyamāne ca kujjhati. Ubho hi sadisopi susaṅgahoyeva. Bhikkhūsu dussīlo dussaṅgaho hoti. Na hi sakkā tena saddhiṃ ekaparibhogo kātuṃ, tathā akariyamāne ca kujjhati. Sīlavā susaṅgaho hoti. Sīlavā hi adīyamānepi akariyamānepi na kujjhati. Aññaṃ attanā saddhiṃ paribhogamākarontampi na pāpakena cittena passati. Paribhogopi tena saddhiṃ sukaro hoti. Tasmā evarūpaṃ puggalaṃ evaṃ samānattatāya saṅgahesi.

Susaṅgahitāssa hontīti susaṅgahitā assa honti. Detu vā mā vā detu, karotu vā mā vā karotu, susaṅgahitāva honti, na bhijjanti. “Yadāssa dātabbamaṃ hoti, tadā deti. Idāni maññe natthi, tena na deti. Kiṃ mayaṃ dadamānameva upaṭṭhahāma? Adentaṃ akarontaṃ na upaṭṭhahāma”ti evaṃ cintenti.

Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ kataṃ dānādisaṅgahakammaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma yo evaṃ asaṅgāhako hoti, so iminā kāraṇenassa asaṅgāhakabhāvaṃ jano jānātūti thaddhahatthapādo ceva hoti, visamaṭṭhitāvayavalakkhaṇo ca. Tathāgatassa pana dīgharattaṃ saṅgāhakabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti imāni dve lakkhaṇāni nibbattanti. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Susaṅgahitaparijanatā ānisaṃso.

211. Kariyāti karitvā. Cariyāti caritvā. Anavamatenāti anavaññātena. “Anapamodenā”tipi pāṭho, na appamodena, na dīnena na gabbhitenāti attho.

Caviyāti cavitvā. Atirucira suvaggu dassaneyyanti atirucirañca supāsādikaṃ suvaggu ca suṭṭhu chekaṃ dassaneyyañca datṭhabbayuttaṃ. Susu kumāroti suṭṭhu sukumāro.

Parijanassavoti parijano assavo vacanakaro. Vidheyoti kattabbākattabbesu yathāruci vidhātabbo. Mahimanti mahiṃ imaṃ. Piyavadū hitasukhataṃ jigīsamānoti piyavado hutvā hitaṃ sukhañca pariyesamāno. Vacanapaṭīkarassā bhīppasannāti vacanapaṭīkarā assa abhīppasannā. Dhammānudhammanti dhammañca anudhammañca.

Ussaṅkhapādādilakkhaṇavaṇṇanā

212. Atthūpasamhitanti idhalokaparalokatthanissitaṃ. Dhammūpasamhitanti dasakusalakammamāpathanissitaṃ. Bahujanaṃ nidaṃsesīti bahujanassa nidaṃsanakathaṃ kathesi. Pāṇinanti sattānaṃ. “Agga”tiādīni sabbāni aññaṃaññavevacanāni. Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ bhāsitaṃ uddhaṅgamanīyā atthūpasamhitā vācā. Kammasarikkhakaṃ nāma yo evarūpaṃ uggatavācaṃ na bhāsati, so iminā kāraṇena uggatavācāya abhāsanaṃ jano jānātūti adhosaṅkhapādo ca hoti adhonatalomo ca. Tathāgatassa pana dīgharattaṃ evarūpāya uggatavācāya bhāsitaṃbhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti ussaṅkhapādalakkhaṇaṃ uddhaggalomalakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Uttamabhāvo ānisaṃso.

213. Erayanti bhaṇanto. Bahujanaṃ nidaṃsayīti bahujanassa hitaṃ dasseti. Dhammayāganti dhammadānayaññaṃ.

Ubbhamuppatitalomavā sasoti so esa uddhaggatalomavā hoti. Pādagaṇṭhirahūti pādagopphakā ahesuṃ. Sādhusaṇṭhitāti suṭṭhu saṇṭhitā. Maṃsalohitācītāti maṃsena ca lohiteṇa ca ācītā. Tacotthātāti tacena pariyaṇaddhā niguḷhā. Vajātīti gacchati. Anomanikkamoti anomavihārī seṭṭhavihārī.

Eṇijaṅghalakkhaṇavaṇṇanā

214. Sippaṃ vātiādīsu sippaṃ nāma dve sippāni -hīnañca sippaṃ, ukkaṭṭhañca sippaṃ. Hīnaṃ nāma sippaṃ naḷakārasippaṃ, kumbhakārasippaṃ pesakārasippaṃ nahāpitasippaṃ. Ukkaṭṭhaṃ nāma sippaṃ lekhā muddā gaṇanā. Vijjāti ahivijjādiṇekavidhā. Caraṇanti pañcasīlaṃ dasasīlaṃ pātimokkhasaṃvarasīlaṃ. Kammanti kammassakatājānanapaññā. Kilisseyyunti kilameyyuṃ. Antevāsikavattaṃ nāma dukkhaṃ, taṃ nesaṃ mā cīramahosīti cintesi.

Rājārahānīti rañño anurūpāni hatthiassādīni, tāniyeva rañño senāya aṅgabhūtattā rājāṅgānīti vuccanti. Rājūpabhogānīti rañño upabhogaparibhogabhaṇḍāni, tāni ceva sattaratanāni ca. Rājānucchavikānīti rañño anucchavikāni. Tesameyeva sabbesaṃ idaṃ gahaṇaṃ. Samaṇārahānīti samaṇānaṃ anurūpāni cīvarādīni. Samaṇaṅgānīti samaṇānaṃ koṭṭhāsabhūtā catasso parisā. Samaṇūpabhogānīti samaṇānaṃ upabhogaparikkhārā. Samaṇānucchavikānīti tesameyeva adhivacanaṃ.

Idha pana kammaṃ nāma dīgharattaṃ sakkaccaṃ sippādivācanaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma yo evaṃ sakkaccaṃ sippaṃ avācento antevāsike ukkuṭṭikāsanajaṅghapesanikādīhi kilameti, tassa jaṅghamaṃsaṃ likhitvā pātitaṃ viya hoti. Tathāgatassa pana sakkaccaṃ vācītabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti anupubbauggatavaṭṭitaṃ eṇijaṅghalakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇaṃ. Anucchavikalābhītā ānisaṃso.

215. Yadūpaghātāyāti yaṃ sippaṃ kassaci upaghātāya na hoti. Kilissatīti kilamissati. Sukhumattacotthātīti sukhumattacena pariyaṇaddhā. Kiṃ pana añña kammaṇa aññaṃ lakkhaṇaṃ nibbattatīti? Na nibbattati. Yaṃ pana nibbattati, taṃ anubyañjanaṃ hoti, tasmā idha vuttaṃ.

Sukhumacchavilakkhaṇavaṇṇanā

216. Samaṇaṃ vāti samitapāpaṭṭhena samaṇaṃ. Brāhmaṇaṃ vāti bāhitapāpaṭṭhena brāhmaṇaṃ.

Mahāpaññotiādīsu mahāpaññādīhi samannāgato hotīti attho. Tatridaṃ mahāpaññādīnaṃ nānattaṃ.

Tattha katamā mahāpaññā? Mahante sīlakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante samādhikkhandhe paññākkhandhe vimuttikkhandhe vimuttiñāṇadassanakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā. Mahantāni ṭhānāṭhānāni mahantā vihārasamāpattiyo mahantāni ariyasaccāni mahante satipaṭṭhāne sammappadhāne iddhipāde mahantāni indriyāni balāni mahante bojjhaṅge mahante ariyamagge mahantāni sāmāññaphalāni mahantā abhiññāyo mahantaṃ paramatthaṃ nibbānaṃ pariggaṇhātīti mahāpaññā.

Katamā puthupaññā? Puthunānākkhandhesu ñāṇaṃ pavattatīti puthupaññā. Puthunānādhātūsu puthunānāyatanesu puthunānāpaṭiccasamuppādesu puthunānāsuññatamanupalabbhesu puthunānāatthesu dhammesu niruttīsu paṭibhānesu. Puthunānāsīlakkhandhesu puthunānāsamādhīpaññāvimuttivimuttiñāḍassanakkhandhesu puthunānāṭhānāṭhānesu puthunānāvihārasamāpattisu puthunānāriyasaccesu puthunānāsatipaṭṭhānesu sammappadhānesu iddhipādesu indriyesu balesu

bojjhaṅgesu puthunānāriyamaggesu sāmāññaphalesu abhiññāsu
puthujjanasādhāraṇe dhamme samatikkamma paramatthe nibbāne ñāṇaṃ pavattatīti
puthupaññā.

Katamā hāsapaññā? Idhekacco hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo
sīlaṃ paripūreti indriyaṃvaram paripūreti bhojane mattaññutaṃ jāgariyānuyogaṃ
sīlakkhandhaṃ samādhikkhandhaṃ paññākkhandhaṃ vimuttikkhandhaṃ
vimuttiñāṇadassanakkhandhaṃ paripūretīti hāsapaññā. Hāsabahulo...pe...
pāmojjabahulo tñānāṭhānaṃ paṭivijjhatīti hāsapaññā. Hāsabahulo vihārasamāpattiyo
paripūretīti hāsapaññā. Hāsabahulo ariyasaccāni paṭivijjhatīti hāsapaññā.
Satipaṭṭhāne sammappadhāne iddhipāde indriyāni balāni bojjhaṅge ariyamaggaṃ
bhāvetīti hāsapaññā. Hāsabahulo sāmāññaphalāni sacchikarotīti hāsapaññā.
Abhiññāyo paṭivijjhatīti hāsapaññā. Hāsabahulo vedatuṭṭhipāmojjabahulo
paramatthaṃ nibbānaṃ sacchikarotīti hāsapaññā.

Katamā javanapaññā? Yaṃkiñci rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ yaṃ dūre santike
vā, sabbaṃ taṃ rūpaṃ aniccato khippaṃ javatīti javanapaññā. Dukkhaṃ khippaṃ
anattato khippaṃ javatīti javanapaññā. Yā kāci vedanā...pe... yaṃkiñci viññāṇaṃ
atītānāgatapaccuppannaṃ, sabbaṃ taṃ viññāṇaṃ aniccato dukkhato anattato
khippaṃ javatīti javanapaññā. Cakkhu...pe... jarāmaṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ
aniccato dukkhato anattato khippaṃ javatīti javanapaññā. Rūpaṃ
atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ khayaṭṭhena dukkhaṃ bhayaṭṭhena anattā
asāraṭṭhenaṭi tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā rūpanirodhe nibbāne
khippaṃ javatīti javanapaññā. Vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṃ cakkhu...pe...
jarāmaṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ khayaṭṭhena...pe... vibhūtaṃ katvā
jarāmaṇanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā. Rūpaṃ
atītānāgatapaccuppannaṃ. Cakkhu...pe... jarāmaṇaṃ aniccaṃ saṅkhataṃ
paṭiccasamuppannaṃ khayadhammaṃ vayadhammaṃ virāgadhammaṃ
nirodhadhammaṃ tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā
jarāmaṇanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā.

Katamā tikkhapaññā? Khippaṃ kilese chindatīti tikkhapaññā. Uppannaṃ
kāma vitakkaṃ nādhivāseti, uppannaṃ byāpādavittakkaṃ, uppannaṃ
vihimsāvitakkaṃ, uppannapanne pāpake akusale dhamme uppannaṃ rāgaṃ dosaṃ
mohaṃ kodhaṃ upanāhaṃ makkaṃ paḷasaṃ issaṃ macchariyaṃ māyaṃ
sāṭheyyaṃ thambhaṃ sārāmbhaṃ mānaṃ atimānaṃ madaṃ pamādaṃ sabbe kilese
sabbe duccharite sabbe abhisāṅkhāre sabbe bhavagāmikamme nādhivāseti pajahati
vinodeti byantī karoti anabhāvaṃ gametīti tikkhapaññā. Ekasmiṃ āsane cattāro
ariyamaggā cattāri sāmāññaphalāni catasso paṭisambhidāyo cha abhiññāyo adhigatā
honti sacchikatā phassitā paññāyāti tikkhapaññā.

Katamā nibbedhikapaññā? Idhekacco sabbasaṅkhāresu ubbegabahulo hoti
uttāsabahulo ukkaṇṭhanabahulo aratibahulo anabhiratibahulo bahimukho na ramati
sabbasaṅkhāresu, anibbiddhapubbaṃ apadālitapubbaṃ lobhakkhandhaṃ nibbijjhati
padāletīti nibbedhikapaññā. Anibbiddhapubbaṃ apadālitapubbaṃ dosakkhandhaṃ
mohakkhandhaṃ kodhaṃ upanāhaṃ...pe... sabbe bhavagāmikamme nibbijjhati
padāletīti nibbedhikapaññā.

217. Pabbajitaṃ upāsītāti paṇḍitaṃ pabbajitaṃ upasaṅkamtivā payirupāsītā.
Atthantaroti yathā eke randhagavesino upārambhacittatāya dosaṃ abbhantaraṃ
karitvā nisāmayanti, evaṃ anisāmetvā atthaṃ abbhantaraṃ katvā atthayuttaṃ
kathaṃ nisāmayi upadhārayi.

Paṭilābhagatenāti paṭilābhatthāya gatenā. Uppādanimittakovidāti uppāde ca nimitte
ca chekā. Avecca dakkhitīti ñatvā passissati.

Atthānusiṭṭhīsu pariggahesu cāti ye atthānusāsanesu pariggahā atthānatthaṃ
pariggāhakāni ñāṇāni, tesūti attho.

Suvaṇṇavaṇṇalakkaṇavaṇṇanā

218. Akkodhanoti na anāgāmimaggena kodhassa pahīnattā, atha kho sacepi me
kodho uppajjeyya, khippameva naṃ paṭivinodeyyanti evaṃ akkodhavasikattā.
Nābhisajjīti kuṭṭilakaṇṭako viya tattha tattha mammaṃ tudanto viya na laggi. Na kuppi
na byāpajjītiādisu pubbuppattiko kopo. Tato balavatāro byāpādo. Tato balavatārā
patitthiyanā. Taṃ sabbaṃ akaronto na kuppi na byāpajji na patitthiyi. Appaccayanti
domanassaṃ. Na pātvākāsīti na kāyavikārena vā vacīvikārena vā pākaṭamakāsī.

Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ akkodhanatā ceva sukhumattharaṇādidānañca.
Kammasarikkhakaṃ nāma kodhanassa chavivaṇṇo āvilo hoti mukhaṃ duddasiyaṃ
vatthacchādanasadiṣaṇca maṇḍanaṃ nāma natthi. Tasmā yo kodhano ceva
vatthacchādanānañca adātā, so iminā kāraṇenassa jano kodhanādibhāvaṃ jānātūti
dubbaṇṇo hoti dussaṇṭhāno. Akkodhanassa pana mukhaṃ virocati, chavivaṇṇo
vipasīdati. Sattā hi catūhi kāraṇehi pāsādikā honti āmisadānena vā vatthadānena vā
sammajjanena vā akkodhanatāya vā. Imāni cattāripi kāraṇāni dīgharattaṃ
tathāgatenā katāneva. Tenassa imesaṃ katabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena
jānātūti suvaṇṇavaṇṇaṃ mahāpurisalakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma
idameva lakkhaṇaṃ. Sukhumattharaṇādilābhitā ānisaṃso.

219. Abhivissajjīti abhivissajjesi. Mahimiva suro abhivassanti suro vuccati devo,
mahāpathaviṃ abhivassanto devo viya.

Suravarataroriva indoti surānaṃ varataro indo viya.

Apabbajjamicchanti apabbajjaṃ gihibhāvaṃ icchanto. Mahatimahinti mahantiṃ
pathaviṃ.

Acchādanavatthamokkhapāvuraṇānanti acchādanānañceva vatthānañca
uttamapāvuraṇānañca. Panāsoti vināso.

Kosohitavatthaguyhalakkhaṇavaṇṇanā

220. Mātarampi puttena samānetā ahoṣīti imaṃ kammaṃ rajje paṭiṭṭhitena sakkā
kātuṃ. Tasmā bodhisattopi rajjaṃ kārayamāno antonagare catukkādīsu catūsu
nagaradvāresu bahinagare catūsu disāsu imaṃ kammaṃ karoṭhāti manusse ṭhapesi.
Te mātaraṃ kuhiṃ me putto puttaṃ na passāmīti vilapantiṃ pariyesamānaṃ disvā
ehi, amma, puttaṃ dakkhasīti taṃ ādāya gantvā nahāpetvā bhojetvā puttamassā
pariyesitvā dassenti. Esa nayo sabbattha.

Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ ñātīnaṃ samaṅgibhāvakaṇaṃ.
Kammasarikkhakaṃ nāma ñātayo hi samaṅgibhūtā aññaṃaññaṃ vajjaṃ
paṭicchādenti. Kiñcāpi hi te kalahakāle kalahaṃ karonti, ekassa pana dose uppanne
aññaṃ jānāpetuṃ na icchanti. Ayaṃ nāma etassa dosoti vutte sabbe utṭhahitvā kena
diṭṭhaṃ kena suttaṃ, amhākaṃ ñātīsu evarūpaṃ kattā nāma natthīti. Tathāgatena ca
taṃ ñātisaṅgahaṃ karontena dīgharattaṃ idaṃ vajjappaṭicchādanakammaṃ nāma
kataṃ hoti. Athassa sadevako loko iminā kāraṇena evarūpassa kammaṃ
katabhāvaṃ jānātūti kosohitavattthaguyhalakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma
idameva lakkhaṇaṃ. Pahūtaputtatā ānisaṃso.

221. Vatthachādiyanti vatthena chādetabbaṃ vatthaguyhaṃ.

Amittatāpanāti amittānaṃ patāpanā. Gihissa pītiṃ janānāti gihibhūtassa sato
pītijanānā.

Parimaṇḍalādilakkhaṇavaṇṇanā

222. Samaṃ jānātīti “ayaṃ tārukhasamo ayaṃ pokkharasātisamo”ti evaṃ tena
tena samaṃ jānāti. Sāmaṃ jānātīti sayāṃ jānāti. Purisaṃ jānātīti “ayaṃ
setṭhasammato”ti purisaṃ jānāti. Purisavisesaṃ jānātīti muggaṃ māsenā samaṃ
akatvā guṇavisitṭhassa visesaṃ jānāti. Ayamidamarahatīti ayaṃ puriso idaṃ nāma
dānasakkāraṃ arahati. Purisavisesakaro ahoṣīti purisavisesaṃ ñatvā kārako ahoṣi. Yo
yaṃ arahati, tasseva taṃ adāsi. Yo hi kahāpaṇārahassa aḍḍhaṃ deti, so parassa
aḍḍhaṃ nāseti. Yo dve kahāpaṇe deti, so attano kahāpaṇaṃ nāseti. Tasmā idaṃ
ubhayampi akatvā yo yaṃ arahati, tassa tadeva adāsi. Saddhādhanantiādisu
sampattipaṭilābhaṭṭhena saddhādīnaṃ dhanabhāvo veditabbo.

Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ purisavisesaṃ ñatvā kataṃ
samasaṅgahakammaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma tadassa kammaṃ sadevako loko
iminā kāraṇena jānātūti imāni dve lakkhaṇāni nibbattanti. Lakkhaṇaṃ nāma idameva
lakkhaṇadvayaṃ. Dhanasampatti ānisaṃso.

223. Tuliyāti tulayitvā. Paṭivicayāti paṭivicinitvā. Mahājanasaṅgāhakanti
mahājanasaṅgahaṇaṃ. Samekkhamānoti samaṃ pekkhamāno. Atinipuṇā manujāti
atinipuṇā sukhumaṇaṇṇā lakkhaṇapāṭhakamanussā. Bahuvidhā gihīnaṃ arahānīti
bahū vividhāni gihīnaṃ anucchavikāni paṭilabhati. Daharo susu kumāro “ayaṃ
daharo kumāro paṭilabhissatī”ti byākaṃsu mahīpatissāti rañño.

Sīhapubbaddhakāyādilakkhaṇavaṇṇanā

224. Yogakkhemakāmoti yogato khemakāmo. Paññāyāti kammassakatapaññāya.
Idha kammaṃ nāma mahājanassa atthakāmatā. Kammasarikkhakaṃ nāma taṃ
mahājanassa atthakāmatāya vaḍḍhimeva paccāsīsitaḥāvaṃ sadevako loko iminā
kāraṇena jānātūti imāni samantaparipūrāni aparihīnāni tīṇi lakkhaṇāni nibbattanti.
Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇattayaṃ. Dhanādīhi ceva saddhādīhi ca aparihāni
ānisaṃso.

225. Saddhāyāti okappanasaddhāya pasādasaddhāya. Sīlenāti pañcasīlena
dasasīlena. Sutenāti pariyattisavanena. Buddhiyāti etesaṃ buddhiyā, “kinti etehi
vaḍḍheyyu”nti evaṃ cintesīti attho. Dhammenāti lokiyadhammena. Bahūhi sādhuḥīti
aññehipi bahūhi uttamaguṇehi. Asahānadhammatanti aparihīnadhammaṃ.

Rasaggasaggitālakkaṇavaṇṇanā

226. Samābhivāhiniyoti yathā tilaphalamattampi jivhagge ṭhapitaṃ sabbattha pharati, evaṃ samā hutvā vahanti. Idha kammaṃ nāma aviheṭṭhanakammaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma pāṇiādīhi pahāraṃ laddhassa tattha tattha lohitaṃ saṇṭhāti, gaṇṭhi gaṇṭhi hutvā antova pubbaṃ gaṇhāti, antova bhijjati, evaṃ so bahurogo hoti. Tathāgatena pana dīgharattaṃ imaṃ ārogyakaraṇakammaṃ kataṃ. Tadassa sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti ārogyakaraṃ rasaggasaggilakkaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇaṃ. Appābādhatā ānisaṃso.

227. Maraṇavadhenāti “etaṃ māretha etaṃ ghātethā”ti evaṃ āṇattena maraṇavadhena. Ubbādhanaṇyāti bandhanāgārappavesanena.

Abhinīlanettādilakkaṇavaṇṇanā

228. Na ca visaṭanti kakkaṭako viya akkhīni nīharitvā na kodhavasena pekkhitā ahoṣi. Na ca visācīti vaṅkakkhikoṭiyā pekkhitāpi nāhoṣi. Na ca pana viceyya pekkhitāti viceyya pekkhitā nāma yo kujjhivā yadā naṃ paro oloketi, tadā nimmīleti na oloketi, puna gacchantam kujjhivā oloketi, evarūpo nāhoṣi. “Vineyyapekkhitā”tipi pāṭho, ayamevattho. Ujumaṃ tathā pasaṭamujumanoti ujumano hutvā uju pekkhitā hoti, yathā ca ujumaṃ, tathā pasaṭaṃ vipulaṃ vitthataṃ pekkhitā hoti. Piyadassanoti piyāyamānehi passitabbo.

Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ mahājanassa piyacakkhunā olokanakammaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma kujjhivā olovento kāṇo viya kākakkhi viya hoti, vaṅkakkhi pana āvilakkhi ca hotiyeva. Pasannacittassa pana olokayato akkhīnaṃ pañcavaṇṇo pasādo paññāyati. Tathāgato ca tathā olokesi. Athassa taṃ dīgharattaṃ piyacakkhunā olokitabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti imāni nettasampattikarāni dve mahāpurisalakkhaṇāni nibbattanti. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Piyadassanatā ānisaṃso. Abhiyoginoti lakkhaṇasatthe yuttā.

Uṇhīsasīsalakkaṇavaṇṇanā

230. Bahujanapubbaṅgamo ahoṣīti bahujanassa pubbaṅgamo ahoṣi gaṇajetṭhako. Tassa diṭṭhānugatiṃ aññe āpajjimsu. Idha kammaṃ nāma pubbaṅgamatā. Kammasarikkhakaṃ nāma yo pubbaṅgamo hutvā dānādīni kusalakammāni karoti, so amaṅkubhūto sīsaṃ ukkhipivā pītipāmojjena paripuṇṇasīso vicarati, mahāpuriso ca hoti. Tathāgato ca tathā akāsi. Athassa sadevako loko iminā kāraṇena idaṃ pubbaṅgamakammaṃ jānātūti uṇhīsasīsalakkaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇaṃ. Mahājanānuvattanatā ānisaṃso.

231. Bahujanaṃ hessatīti bahujanassa bhavissati. Paṭibhogiyāti veyyāvaccakarā, etassa bahū veyyāvaccakarā bhavissantīti attho. Abhiharanti tadāti daharakāleyeva tadā evaṃ byākaronti. Paṭihārakanti veyyāvaccakarabhāvaṃ. Visavīti ciṇṇavasī.

Ekekalomatādilakkaṇavaṇṇanā

232. Upavattatīti ajjhāsayaṃ anuvattati, idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ saccakathanaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma dīgharattaṃ advejjhakathāya parisuddhakathāya kathitabhāvamassa sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti

ekekalomalakkhaṇaṇca uṇṇālakkhaṇaṇca nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Mahājanassa ajjhāsayānukūlena anuvattanatā ānisaṃso. Ekekalomūpacitaṅgavāti ekekehi lomehi upacitasarīro.

Cattālīsādilakkhaṇavaṇṇanā

234. Abhejjaparisoṭi abhinditabbapariso. Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ apisuṇavācāya kathanaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma pisuṇavācassa kira samaggabhāvaṃ bhindanato dantā aparipuṇṇā ceva honti viraḷā ca. Tathāgatassa pana dīgharattaṃ apisuṇavācataṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti idaṃ lakkhaṇadvayaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Abhejjaparisaṭā ānisaṃso. Caturo dasāti cattāro dasa cattālisaṃ.

Pahūtajivhādilakkhaṇavaṇṇanā

236. Ādeyyavāco hotīti gahetabbavacano hoti. Idha kammaṃ nāma dīgharattaṃ aphaṇusavādītā. Kammasarikkhakaṃ nāma ye pharusavācā honti, te iminā kāraṇena nesam jivhaṃ parivattetvā parivattetvā pharusavācāya kathitabhāvaṃ jano jānātūti baddhajivhā vā honti, gūḷhajivhā vā dvijivhā vā mammanā vā. Ye pana jivhaṃ parivattetvā parivattetvā pharusavācaṃ na vadanti, te baddhajivhā gūḷhajivhā dvijivhā na honti. Mudu nesam jivhā hoti rattakambalavaṇṇā. Tasmā tathāgatassa dīgharattaṃ jivhaṃ parivattetvā pharusāya vācāya akathitabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti pahūtajivhālakkhaṇaṃ nibbattati. Pharusavācaṃ kathentānaṇca saddo bhijjati. Te saddabhedam katvā pharusavācāya kathitabhāvaṃ jano jānātūti chinnassarā vā honti bhinnassarā vā kākassarā vā. Ye pana sarabhedakaraṃ pharusavācaṃ na kathenti, tesam saddo madhuro ca hoti pemaṇiyo. Tasmā tathāgatassa dīgharattaṃ sarabhedakarāya pharusavācāya akathitabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti brahmassaralakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇadvayaṃ. Ādeyyavacanatā ānisaṃso.

237. Ubbādhikanti akkosayuttattā ābādhakariṃ bahujanappamaddananti bahujanānaṃ pamaddaniṃ abāḷhaṃ giraṃ so na bhaṇi pharusanti ettha akāro parato bhaṇisaddena yojetabbo. Bāḷhanti balavaṃ atipharusaṃ. Bāḷhaṃ giraṃ so na abhaṇīti ayamettha attho. Susaṃhitanti suṭṭhu pemaṣaṇhitam. Sakhilanti mudukaṃ. Vācāti vācāyo. Kaṇṇasukhāti kaṇṇasukhāyo. “Kaṇṇasukha”ntipi pāṭho, yathā kaṇṇānaṃ sukhaṃ hoti, evaṃ erayatīti attho. Vedayathāti vedayittha. Brahmassarattanti brahmassarataṃ. Bahuno bahunti bahujanassa bahuṃ. “Bahūnaṃ bahunti”pi pāṭho, bahujanānaṃ bahunti attho.

Sīhahanulakkhaṇavaṇṇanā

238. Appadhaṃsiko hotīti guṇato vā ṭhānato vā padhaṃsetuṃ cāvetuṃ asakkuṇeyyo. Idha kammaṃ nāma palāpakathāya akathanaṃ. Kammasarikkhakaṃ nāma ye taṃ kathenti, te iminā kāraṇena nesam hanukaṃ cāletvā cāletvā palāpakathāya kathitabhāvaṃ jano jānātūti antopaviṭṭhahanukā vā vaṅkahanukā vā pabbhārahanukā vā honti. Tathāgato pana tathā na kathesi. Tenassa hanukaṃ cāletvā cāletvā dīgharattaṃ palāpakathāya akathitabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti sīhahanulakkhaṇaṃ nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma idameva lakkhaṇaṃ. Appadhaṃsikatā ānisaṃso.

239. Avikiṇṇavacanabyappatho cāti avikiṇṇavacanānaṃ viya purimabodhisattānaṃ vacanapatho assāti avikiṇṇavacanabyappatho. Dvidugamavaratarahanuttamalattāti

dvīhi dvīhi gacchatīti dvidugamo, dvīhi dvīhīti catūhi, catuppadānaṃ varatarassa
sīhasseva hanubhāvaṃ alatthāti attho. Manujādhipatīti manujānaṃ adhipati.
Tathattoti tathasabhāvo.

Samadantādilakkhaṇavaṇṇanā

240. Suciparivāroti parisuddhaparivāro. Idha kammaṃ nāma sammājīvatā.
Kammasarikkhakaṃ nāma yo visamena saṃkiliṭṭhājīvena jīvitaṃ kappeti, tassa
dantāpi visamā honti dāṭhāpi kiliṭṭhā. Tathāgatassa pana samena suddhājīvena
jīvitaṃ kappitabhāvaṃ sadevako loko iminā kāraṇena jānātūti
samadantalakkhaṇaṃca susukkadāṭhālakkhaṇaṃca nibbattati. Lakkhaṇaṃ nāma
idameva lakkhaṇadvayaṃ. Suciparivāratā ānisaṃso.

241. Avassajīti pahāsi tidivapuravarasamoti tidivapuravarena sakkena samo.
Lapanajanti mukhajaṃ, dantanti attho. Dijasamasukkasucisobhanadantoti dve vāre
jātattā dijanāmakā sukkā suci sobhanā ca dantā assāti
dijasamasukkasucisobhanadanto. Na ca janapadatudananti yo tassa
cakkavāḷaparicchinno janapado, tassa aññaena tudanaṃ pīḷā vā ābādho vā natthi.
Hitamapi ca bahujana sukhaṃca carantīti bahujanā samānasukhadukkhā hutvā
tasmim̐ janapade aññamaññaassa hitaṃceva sukhaṃca caranti. Vipāpoti vigatapāpo.
Vigatadarathakilamathoti vigatakāyikadarathakilamatho. Malakhilakalikilese
panudehīti rāgādimalānaṃceva rāgādikhilānaṃca dosakalīnaṃca sabbakilesānaṃca
apanudehi. Sesam̐ sabbattha uttānatthamevāti.

Sumaṅgalavilāsiniyā dīghanikāyaṭṭhakathāya

Lakkhaṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Tīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια. 3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα. 7. Σχόλια για την ομιλία για τα χαρακτηριστικά ενός μεγάλου ανθρώπου έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org